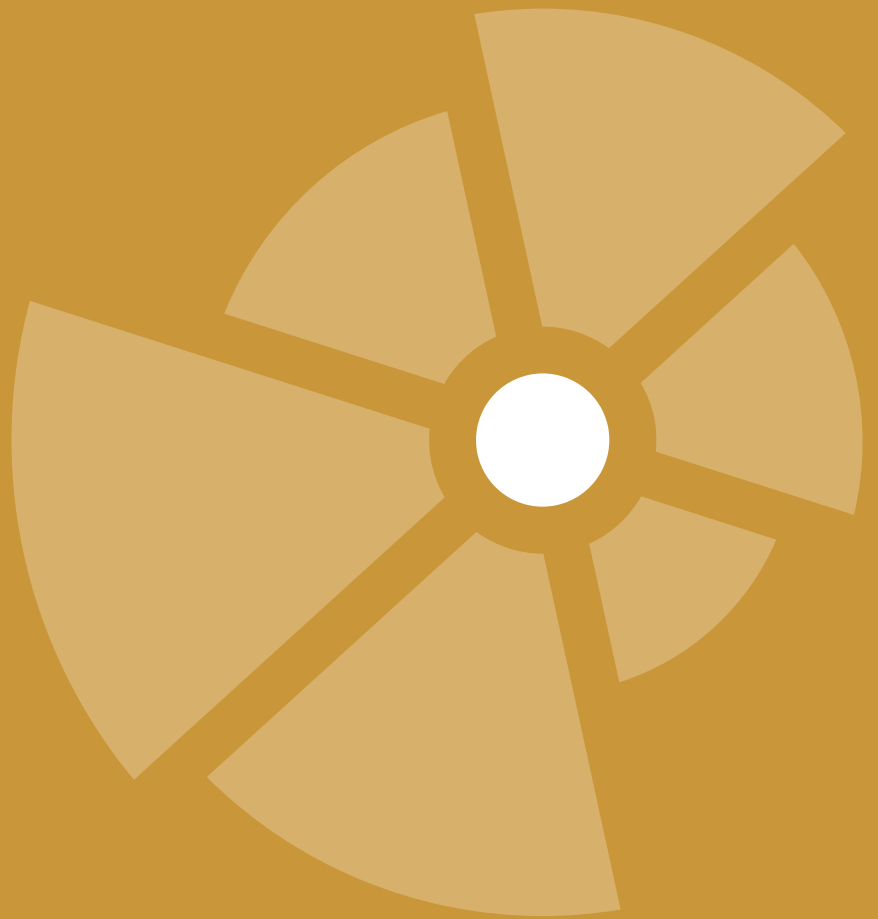

Advies over de Natuurdoelanalyse Duinen Vlieland, provincie Fryslân

Subtitel

1. Het advies van de Ecologische Autoriteit

De provincie Fryslân heeft een natuurdoelanalyse (NDA) opgesteld voor het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland. De NDA moet duidelijk maken of de bestaande en geplande maatregelen voldoende zijn voor het halen van de doelen voor het in stand houden van de beschermde natuur, of dat aanvullende maatregelen nodig zijn. Ook moet blijken of wordt voldaan aan het verbod dat de beschermde natuur verslechtert. De provincie heeft de Ecologische Autoriteit gevraagd te toetsen of de NDA een goede basis kan vormen¹ voor de maatregelen in het gebiedsprogramma.

In dit advies:

- De Vlielandse natuur is van grote internationale betekenis en kent hoge natuurwaarden, door de grote aaneengesloten oppervlakten duingebied, de bijdrage aan de estuariene natuur van het Waddengebied en de hoge diversiteit aan landschapstypes. Het eiland is van belang voor grote aantallen broedvogels, niet-broedvogels en bijzondere plantensoorten en vegetatietypen.
- De Vlielandse natuur staat onder druk. Er treedt verzuivering op door onder meer nalevering van stikstof uit de bodem, waarbij er meer invasieve plantensoorten (zoals Amerikaanse vogelkers) opkomen. Daarnaast is verstoring door recreatie een aandachtspunt.
- De Ecologische Autoriteit onderschrijft de conclusie van de NDA dat voor een deel van de habitattypen en leefgebieden van vogel- en habitatrictlijnsoorten (VHR soorten) van Duinen Vlieland verslechtering niet kan worden uitgesloten. Het is onzeker of met bestaande en geplande maatregelen de doelen gehaald worden.
- Voor herstel van de natuur, ook op de lange termijn, is het belangrijk dat er meer inzicht komt in het landschapsecologisch functioneren van het gebied. Een integrale visie voor het hele eiland (inclusief aangrenzende natuurgebieden, zoals Waddenzee en Noordzeekust) is hierbij nodig voor een samenhangend inzicht ten aanzien van doelen voor Natura 2000-gebieden.
- Maatregelen die snel genomen moeten worden zijn: intensiveren van het beheer, gericht op onder meer het verminderen van nalevering stikstof, exoten bestrijden en beperken van recreatie op de meest gevoelige plekken.

Vlieland maakt deel uit van het internationale Waddengebied dat zich uitstrekt van Den Helder tot Esbjerg en is onlosmakelijk verbonden met de aangrenzende Natura 2000-gebieden Waddenzee en Noordzeekustzone. Het eiland herbergt naast een verscheidenheid aan habitattypen, ook veel (broed)vogelsoorten in aantallen van (inter)nationaal belang en habitatrictlijnsoorten zoals de Grijze Zeehond en de groenknolorchis.

Het gebied Duinen Vlieland bestaat uit een uitgestrekt duingebied en bedijkte strandvlakten (Kroon's Polders). De droge duinen zijn relatief kalkarm wat zich uit in korstmosrijke duingraslanden en heidebegroeiingen. Het gebied omvat ook enkele boscomplexen die bestaan uit aangeplant naald- en loofbos en spontane opslag en verder heeft het eiland een grote diversiteit aan duinvalleien, die verschillen in de mate van infiltratie dan wel kwel. Centraal op het eiland zijn zure milieus van infiltratievalleien. De Kroon's Polders bestaan uit een viertal kunstmatig afgesnoerde achterduinse strandvlakten. Ze zijn ooit aangelegd om te voorkomen dat het eiland zou doorbreken en om weiland te creëren. In drie van de vier polders wordt zout water ingelaten. Aan de westrand van het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland (geheel buiten de begrenzing) ligt de Vliehors, een uitgestrekte

¹ Conform 7.1 van het PSN: "Voor ieder in dit programma opgenomen Natura 2000-gebied wordt een natuurdoelanalyse opgesteld. Dit heeft tot doel om voorafgaand aan de vaststelling van het programma (ex ante) te beoordelen of de in dit programma opgenomen maatregelen in samenhang met andere maatregelen leiden tot het realiseren van (de condities voor) instandhoudingsdoelen voor stikstofgevoelige habitattypen en soorten voor het betreffende Natura 2000-gebied. En of aanvullende maatregelen nodig zijn."

strandvlakte met pionierduinen, jonge kwelderbegroeiing en een duinvallei. Het grootste deel van dit terrein behoort tot het Natura 2000-gebied Waddenzee.

1.1 Wat staat in de natuurdoelanalyse Duinen Vlieland?

De NDA geeft aan dat voor een deel van de habitattypen en leefgebied van HR-soorten en vogels verslechtering niet kan worden uitgesloten. Met name kalkarme grijze duinen, duinheiden en duinvalleien staan sterk onder druk door versnelde successie en verruiging als gevolg van de te hoge stikstofdepositie uit het verleden. Dit leidt nu nog tot sterke nalevering van nutriënten uit de bodemorganische stof. Uit de Natuurdoelanalyse blijkt verder dat de huidige beheermaatregelen lokaal onvoldoende werken om verruiging tegen te gaan. Het bestrijden van onder meer Amerikaanse vogelkers door plaggen en begrazen gebeurt nog niet overal, waardoor de kwaliteit van habitattypen zoals duinheiden en leefgebieden van kwetsbare broedvogelsoorten is achteruitgegaan.

Voor andere habitattypen, zoals witte duinen, duindoornstruwelen en duinbossen benoemt de NDA dat hier positieve ontwikkelingen zijn te zien in kwaliteit en oppervlakte. Dit komt voornamelijk door maatregelen die afgelopen jaren zijn getroffen, zoals de aanleg van enkele kerven in de zeereep. Met een deel van de vogelrichtlijnsoorten (zoals Kleine Mantelmeeuw), én met de HR-soort Grijze Zeehond gaat het volgens de NDA erg goed. Met andere soorten gaat het juist minder goed (zoals Tapuit) of slecht (zoals de Blauwe Kiekendief, die inmiddels als broedvogel is verdwenen). De NDA geeft aan dat dit onder meer komt door verruiging. Daardoor neemt de kwaliteit van het leefgebied af. Een andere oorzaak is verstoring door recreatie en voor roofvogels daarnaast ook sterke afname van prooidieren wat doorwerkt in een lage aanwas van jongen.

De NDA hangt het toekomstperspectief van de aangewezen habitattypen en soorten grotendeels op aan het tegengaan van verruiging, terugdringen van invasieve plantensoorten en verdere verlaging van de stikstofbelasting. Het tegengaan van verruiging hangt samen met de snelheid en mate waarin uitbreiding van beheer- en herstelmaatregelen kan plaatsvinden.

1.2 Wat vindt de Ecologische Autoriteit van de analyse en de conclusies?

De NDA Duinen Vlieland bevat een heldere samenvatting en heeft een logische opbouw en volgt de Handreiking Natuurdoelanalyse. De leesbaarheid van de NDA kan verder verbeteren door de focus te leggen op essentiële ontwikkelingen. Daarnaast dient de kwaliteit van het kaartmateriaal te verbeteren. Dit geldt bijvoorbeeld voor de habitattypenkaart. De Ecologische Autoriteit onderschrijft de in de NDA geconstateerde drukfactoren. Ze voegt daaraan toe dat een deel van de drukfactoren onderbelicht blijft, met name recreatiedruk.

De NDA geeft duidelijk aan waar zwakke plekken zitten in de beschikbaarheid van gegevens en in de analyses (zoals het ontbreken van een recente habitatkartering, de T₁). Het rapport rust voor een groot deel op het beheerplan uit 2016 en de PAS gebiedsanalyse uit 2017. Weliswaar zijn er meer recente gegevens of (via expert judgement) informatie toegevoegd, maar die zijn niet compleet en/of gebiedsdekkend. Dit is ook mede te wijten aan de beperkte ontsluiting en borging, waardoor deze gegevens niet altijd goed vindbaar zijn.

De NDA concludeert dat voor een deel van de habitattypen en leefgebieden van HR-soorten en vogels verslechtering niet kan worden uitgesloten of dat informatie ontbreekt om met zekerheid een oordeel te vellen. Op grond van de gepresenteerde gegevens in de NDA en de informatie uit het veldbezoek² onderschrijft de Ecologische Autoriteit deze conclusies. Echter, om de oorzaken van de verslechtering, dan wel het niet uitsluiten hiervan te kunnen duiden, en dus de juiste interne en externe maatregelen te kunnen bepalen, is meer onderbouwing nodig.

² Bij het veldbezoek is vergrassing, verruiging en de toename van invasieve exoten van met name Amerikaanse vogelkers en lokaal ook rimpelroos waargenomen.

De NDA gaat beperkt in op het functioneren van het systeem en de ruimtelijke samenhang van het gebied. De NDA kijkt per habitattype vooral op het niveau van de abiotische standplaatsfactoren van plantensoorten. Dit is gebeurd met Iteratio³ en is slechts aangevuld met enkele lokale metingen. In de NDA is geen aandacht besteed aan de samenhang met de stranden van Vlieland en de Natura 2000-gebieden Noordzeekustzone en Waddenzee. Dit is een gemis, aangezien deze gebieden ecologisch onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn als onderdeel van het internationale Waddengebied. De mate van afstemming van het beheer met andere beheerders, zoals Defensie (Vliehors) en Rijkswaterstaat (stranden, en waterkering bij dorp Vlieland) kan uit de NDA niet worden afgeleid.

Tijdens het veldbezoek is het de Ecologische Autoriteit opgevallen dat de beheerders zeer betrokken zijn bij het beheer, en veel waardevolle kennis hebben. Door gebrek aan schriftelijke informatie is het uit de NDA echter niet altijd goed navolbaar op welke wijze de kennis van beheerders is gebruikt. De Ecologische Autoriteit adviseert de NDA in het vervolproces te verbeteren en aan te vullen op de volgende punten:

- **Leesbaarheid NDA.** Besteed voldoende aandacht aan de kwaliteit van opgenomen kaartmateriaal, tabellen, grafieken en het gebruik van kleurindicaties bij beoordelingen. Daardoor kan het document een betere rol vervullen als kennisdocument voor onder andere het gebiedsprogramma.
- **Een overzicht van de referentie en huidige situatie.** Over de Habitatrictlijn merkt de Ecologische Autoriteit op dat de NDA op dit moment nog geen eenduidig beeld geeft van de referentiesituatie (de T₀, ten tijde van aanmelding onder de Habitatrictlijn). Daarnaast ontbreekt informatie over de huidige oppervlakten en kwaliteit van de habitattypen (de T₁). De NDA erkent dit ook. Zowel de referentie als huidige situatie zijn nodig om trends te kunnen vaststellen en te bepalen in welke mate het verslechtingsverbod wordt overtreden en instandhoudingsdoelen kunnen worden gehaald.
- **Inzicht in het landschapsecologisch systeem.** De Ecologische Autoriteit ondersteunt het voornemen van de provincie om een LESA op te stellen voor de volgende versie van de NDA. Ga hierbij in op omstandigheden en processen, op de hydrologische en ecologische condities die nodig zijn om de instandhoudingsdoelen te bereiken, alsmede op factoren die de instandhoudingsdoelen (kunnen) belemmeren. Beschouw het eiland hierbij als één systeem, los van de onderverdeling in de Natura 2000-gebieden Noordzeekustzone, Waddenzee en Duinen Vlieland.
- **Visie en strategie.** Gebruik de kennis uit de LESA om (van grof naar fijn) een visie te ontwikkelen op de werking van het systeem en het herstel ervan, rekening houdend met de ecologische functies (en andere functies) die het gebied vervult in het internationale Waddengebied. Werk zo'n visie verder uit naar een strategie voor de inzet van systeemherstelmaatregelen en verfijn dit verder naar een niveau waarop dit SMART⁴ geformuleerd is. Dit voorkomt dat maatregelen op ad hoc basis genomen worden met het risico dat de maatregelen anders uitpakken dan de bedoeling was en dat daardoor achteraf nog veel finetunen nodig is om het uiteindelijk gewenste resultaat te bereiken⁵.
- **Noodzaak monitoring.** De NDA gaat heel beperkt in op monitoring. Daardoor ontbreekt inzicht in (a)biotische parameters en -processen. Monitor in ieder geval abiotische parameters zoals stikstofbeschikbaarheid in de bodem. Doe dit ook voor de verspreiding van sommige soorten (zoals aangewezen HR-soorten, (indicerende) typische soorten en invasieve exoten) en habitattypes. Monitor daarnaast de effectiviteit van beheer- en herstelmaatregelen. Maak ook optimaal gebruik van reeds beschikbare monitoringinformatie, en doe dit kwantitatief waar mogelijk en relevant.
- **Kennisprogramma.** Stel een kennisprogramma op om daarmee nog niet opgeloste vraagstukken (leemten in kennis) op te lossen. Werk hier onder meer aan meer inzicht in het functioneren van het hydrologische systeem en verbind daar zo nodig aanvullende maatregelen aan. Denk verder aan hoe het beheer kan inspelen op de gevolgen van klimaatverandering, maar ook aan het verkrijgen van kennis hoe bijvoorbeeld de konijnenpopulatie duurzaam kan worden hersteld. Neem bij het oplossen van de kennisleemten ook

³ ITERATIO is een applicatie waarmee gegevens van terrestrische en aquatische vegetatiekarteringen worden gebruikt voor het maken van kaarten met terreincondities van gebieden.

⁴ 'SMART' is een aanpak waar de afspraken en maatregelen Specifiek, Meetbaar, Aannemelijk, Realistisch en Tijdgebonden geformuleerd worden.

⁵ In dit verband wijst de Ecologische Autoriteit ook op de relatie met de recent in werking getreden Natuurherstelverordening (NHV) die zich o.a. richt op herstel van kustecosystemen. Zie hiervoor hoofdstuk 3.

gebiedskennis van bijvoorbeeld de beheerders en onderzoekinstellingen mee en zorg voor een goede en toegankelijke borging hiervan.

De Ecologische Autoriteit onderschrijft de conclusie van de NDA dat voor een deel van de habitattypen en leefgebieden van broedvogels en HR-soorten van Duinen Vlieland verslechtering niet kan worden uitgesloten.⁶ Het risico op verslechtering blijft bestaan, zolang cruciale drukfactoren⁷ niet zijn verminderd. De bestaande en geplande maatregelen (met inbegrip van het huidige beheer) zijn onvoldoende om op lange termijn verslechtering tegen te gaan, waardoor doelen niet worden gehaald. Intensivering van beheer en aanvullende maatregelen, waaronder waarborgen van rust voor dieren op kwetsbare locaties (zoals potentiële broedlocaties) zijn nodig. Kijk hierbij ook nadrukkelijk naar oplossingen over het hele eiland en in aangrenzende natuurgebieden⁸. Het is niet toegestaan om te wachten met het treffen van maatregelen totdat verdere verslechtering optreedt.⁹

Welke maatregelen moeten en kunnen snel worden gestart?

Vanwege het risico op (verdere) verslechtering van de habitattypen, vogels en HR-soorten in het gebied adviseert de Ecologische Autoriteit om snel (aanvullende) maatregelen uit te voeren, waarvan vaststaat dat ze nodig en (ecologisch) effectief zijn. Dit kan voorkomen dat de habitattypen en leefgebieden in het gebied intussen nog verder verslechteren. Verslechtering is strijdig met de natuurwetgeving, en kan het behalen van de doelen nog verder bemoeilijken. De volgende maatregelen zijn voor het gezond maken en houden van de natuur in het gebied van groot belang:

- **Onverminderd voortzetten (en waar nodig intensiveren) van exotenbestrijding.** Het betreft hier in eerste plaats bestrijding van Amerikaanse vogelkers en rimpelroos, met waar nodig intensief ingrijpen (machinale verwijdering, vervolgens nabehoor door begrazen).
- **Verlaging van de nalevering van stikstof uit de bodem door optimaliseren (en waar nodig intensiveren) van het beheer.** De negatieve effecten van stikstofdepositie en nalevering zijn cumulatief. Dit is in het gebied onder andere te zien aan vergrassing. Deze processen leiden tot een lagere diversiteit van flora en fauna. Totdat de stikstofbelasting verlaagt, blijven de negatieve effecten toenemen en zal de natuur nog verder verslechteren.
- **Continueren maatregelen ter bevordering verstuuving Zorg,** bij verstuuving vanuit de zeereep voor afstemming met Rijkswaterstaat (voor onder meer zandsuppleties), maar ook met de gemeente Vlieland.
- **Verstoring door recreatie verminderen.** Op de daarvoor gevoelige locaties kan recreatie (afhankelijk van de vorm) negatieve gevolgen hebben voor soorten waaronder voor broedvogels en zeehonden. Dit kan zo het halen van de doelen belemmeren. Breng (voor het eiland als geheel) nader in beeld waar recreatiedruk problematisch is. Koppel hier de benodigde maatregelen aan, zoals bijvoorbeeld nieuwe zonering. Doe dit in samenspraak met de verschillende beheerders en gebruikers (naast Staatsbosbeheer ook Rijkswaterstaat, gemeente Vlieland, ondernemers en bewoners). Maar hierbij ook afspraken over handhaving.
- **Verbeteren inzicht in de hydrologie.** Dit geldt vooral voor de Kroon's Polders en het aangrenzende duingebied en tref, indien nodig, op basis van het verkregen inzicht maatregelen.
- **Monitoring optimaliseren.** de monitoring loopt voor de vogelsoorten goed, maar kan op een aantal andere vlakken nog verbeterd. Het gaat dan om de abiotische processen, de kwaliteit en oppervlakten van vegetatietypes en habitats en de effecten van herstelmaatregelen.

Leeswijzer bij het vervolg van dit advies

Hoofdstuk 1 bevat de samenvatting van het advies. In hoofdstuk 2 is per onderdeel van de NDA het advies uitgewerkt. Hoofdstuk 3 gaat in op adviezen van de Ecologische Autoriteit voor ander (provinciale) opgaven.

⁶ Voor 9 van de 18 habitattypen kan verslechtering van de omvang en/of kwaliteit niet worden uitgesloten (Tabel 8.1) en bij 9 van de 16 habitat- en vogelrichtlijnsoorten is doelbereik populatie niet gehaald en/of kan verslechtering van oppervlakte en/of kwaliteit leefgebied niet worden uitgesloten (Tabel 8.2).

⁷ Voor de duinen Vlieland betreft dit vooral recreatiedruk, verzuiging en invasieve exoten. Ook de stikstofdepositie moet verder teruggebracht.

⁸ Natura 2000-gebieden Waddenzee en Noordzeekustzone

⁹ Zie paragraaf 3 van de [interpretatiegids Natura 2000-beheer](#) en dit arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie: C-418/04.

Figuur 1: begrenzing Natura 2000-gebied Duinen Vlieland. Lichtgroen gearceerd betreft Vogel- en Habitatrichtlijngebied en geel gearceerd uitsluitend Habitatrichtlijngebied. In paars zijn de aangrenzende natuurgebieden Waddenzee (zuidkant) en Noordzeekustzone (noordkant) aangegeven. Aan de oostzijde van duinen Vlieland is de Vliehorst gelegen. (Bron: www.natura2000.nl).

Waarom een natuurdoelanalyse?

Het Rijk ziet dat de kwaliteit van natuur onder druk staat, onder meer als gevolg van intensief gebruik van land en water, emissies van stikstof en klimaatverandering. Met de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) en het bijbehorende verbeterprogramma¹⁰ wil Nederland die negatieve trend keren.

In die regelgeving is ook vastgelegd dat per Natura 2000-gebied een zogenoemde natuurdoelanalyse (NDA) moet worden gemaakt. Daarin moet blijken wat de actuele natuurkwaliteit is, welke knelpunten ('drukfactoren') er zijn en hoe de natuurdoelen voor dat gebied kunnen worden behaald. Een NDA biedt op zijn beurt input voor een gebiedsprogramma waarin wordt opgenomen welke maatregelen¹¹ daadwerkelijk genomen zullen worden.

Waarom een advies van de Ecologische Autoriteit?

De provincie Fryslân heeft de NDA over Duinen Vlieland voorgelegd aan de Ecologische Autoriteit. De Ecologische Autoriteit toetst of in de NDA alle essentiële ecologische informatie werd betrokken waarmee het bevoegd gezag later goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer gebiedsprogramma's.¹² In de bijlage bij dit advies staan de werkwijze, samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt zijn te vinden door nummer 5119 op www.ecologischeautoriteit.nl in te vullen in het zoekvak.

¹⁰ Het [programma Stikstofreductie en Natuurverbetering](#). Dit programma geeft invulling aan de Wsn. In deze wet is vastgelegd dat de stikstofdepositie omlaag gebracht moet worden en de natuur verbeterd moet worden om de instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen en soorten (alsnog) te realiseren.

¹¹ Zie voor de reikwijdte van deze maatregelen de [Interpretation Guide Natura 2000-beheer](#), paragraaf 2.4: 'de instandhoudingsmaatregelen kunnen de vorm aannemen van "passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen" en "zo nodig" de vorm van "passende beheersplannen".'

¹² Zie het [Instellingsbesluit](#) van de Ecologische Autoriteit.

De Ecologische Autoriteit is zich bewust van de hoge druk en onzekere politieke en maatschappelijke ontwikkelingen waaronder de NDA's van de provincies tot stand moesten komen. Zij waardeert de onder die omstandigheden geleverde kwaliteit. Desondanks onderwerpt de Ecologische Autoriteit de NDA's aan een gedetailleerd wetenschappelijk-ecologisch oordeel. De NDA's vormen een belangrijke onderlegger voor de effectiviteit en doelmatigheid van het (regionale) natuurbeleid, voor de kwaliteit van de politiek-bestuurlijke afweging van maatregelen én voor het succes van gebiedsprocessen met alle belanghebbenden. Goede informatie in de NDA is daarmee een randvoorwaarde voor de kwaliteit van de besluitvorming.

2. Toelichting per onderdeel van de NDA

In dit hoofdstuk licht de Ecologische Autoriteit haar oordeel toe, in de volgorde van de natuurdoelanalyse. De hoofdstukken over landschapsecologische systeemanalyse, drukfactoren en gewenste omgevingscondities zijn samengenomen vanwege hun sterke samenhang. De Ecologische Autoriteit geeft in een tekstkader aan welke informatie aangevuld moet worden. Naar haar oordeel is deze ecologische informatie essentieel om het belang van beschermde natuur volwaardig mee te wegen door de provincie bij de besluitvorming over Duinen Vlieland.

2.1 Algemene opmerkingen vorm, navolgbaarheid et cetera

De Ecologische Autoriteit vindt dat de NDA veel informatie bevat en een goede samenvatting heeft. Ook volgt de NDA de handreiking. Wel valt op dat er weinig kwantitatieve data en weinig tabellen en figuren in de NDA zijn opgenomen. Cruciale figuren, zoals de habitattypenkaart, zijn bovendien slecht leesbaar. De NDA beschrijft hoe tot de conclusies is gekomen, waarbij oordelen worden gebaseerd op deskundigenoordelen (expert judgement). Er is echter niet vastgelegd op basis van welke informatie tot het betreffende oordeel gekomen is en hoe de kwaliteitsborging en toegankelijkheid van de expert inschattingen geregeld is.

De Ecologische Autoriteit adviseert om in de NDA een analyse op hoofdlijnen op te nemen. Deze moet voor de lezer navolgbaar zijn. Noem daarbij de essentiële ontwikkelingen en getallen, en laat details zo veel mogelijk weg. Beperk het gebruik van algemenere informatie als dit geen toegevoegde waarde heeft voor de analyse en beoordeling. Verwijs voor meer gedetailleerde informatie en achtergrondinformatie naar bijlagen en literatuur. De NDA is daarmee doelmatiger voor het vervolgproces.

2.2 Referentiesituatie en doelen

In het Aanwijzingsbesluit voor Natura 2000-gebied Duinen Vlieland zijn de instandhoudingsdoelen geformuleerd in termen van 'behoud' of 'uitbreiding' van oppervlakte en 'behoud' of 'verbetering' van kwaliteit van habitattypen en leefgebieden. SMART-geformuleerde doelen¹³ zorgen ervoor dat de provincie weet waar ze in het gebiedsprogramma op moet sturen, en hoe. Om te kunnen bepalen of deze doelen gehaald worden moet duidelijk zijn wat op het moment van aanmelding de staat van de natuur was, de T_0 (zie ook de toelichting in de onderstaande box).

De referentie en de betekenis daarvan voor de doelen

Als referentiesituatie voor de instandhoudingsdoelstellingen onder Habitatrictlijn wordt formeel het moment van aanmelden van het gebied als Habitatrictlijngebied bij de Europese Commissie (2003) aangehouden. Voor de Vogelrichtlijn is dit het moment van aanwijzing (hier 7 april 2005). De referentiedata zijn belangrijk om te kunnen bepalen hoe het Natura 2000-gebied ervoor staat.

- Voor het **verslechteringsverbod** is de T_0 het basisniveau; ten opzichte hiervan mag in ieder geval geen verslechtering optreden¹⁴. Trends in het natuurgebied, zowel op het gebied van de ontwikkeling van vegetaties, planten en dieren, maar ook abiotische trends, kunnen een maatstaf zijn voor verslechtering, of het risico daarop op langere termijn (ongunstige abiotische ontwikkelingen).
- Een **behoudsdoelstelling** valt samen met de referentie, de T_0 . Inzicht in de T_0 maakt het dan mogelijk de behoudsdoelstelling ook bij instandhoudingsdoelstellingen onder de Habitatrictlijn SMART te maken (bij de Vogelrichtlijn is dat al het geval).
- Voor een **verbeterdoelstelling (kwaliteit) dan wel uitbreidingsdoelstelling (oppervlakte)** is de T_0 niet het doel, maar moet ten opzichte van de T_0 een verbetering of uitbreiding worden gerealiseerd.
- Voor **instandhoudingsdoelstellingen in het kader van de Habitatrictlijn die later, met een wijzigingsbesluit, zijn toegevoegd**, is de referentie afhankelijk van het wijzigingsbesluit. Als de reden voor het toevoegen is dat

¹³ Specifiek, meetbaar, aannemelijk, realistisch en tijdgebonden.

¹⁴ Artikel 4 lid 5 Habitatrictlijn is duidelijk over het referentiemoment: het moment van aanmelden. In Nederland wordt voor de habitatrictlijngebieden in de praktijk het moment van aanwijzing gebruikt. De Ecologische Autoriteit heeft dit overigens in haar advies over de handreiking Natuurdoelanalyse nog niet naar voren gebracht.

het habitattype of leefgebied pas na de referentiedatum als Natura 2000-gebied is ontstaan, dan vormt de natuurkwaliteit op dat latere moment de referentie voor de nieuwe doelen. Als het wijzigingsbesluit echter een correctie is op het oorspronkelijke aanwijzingsbesluit (en dus geen actualisatie), zoals het wijzigingsbesluit voor aanwezige waarden uit 2022, dan geldt voor de toegevoegde waarden dezelfde T_0 als voor de eerder vastgelegde doelen.

T_0 , T_1 en trends (Habitatrichtlijn)

De referentiesituatie (T_0) is een belangrijk ijkmoment omdat de ecologische situatie voor habitattypen en leefgebieden met soorten met instandhoudingsdoelen sinds de referentie *in ieder geval* niet mag verslechteren. Om een antwoord te kunnen geven op de vraag of verslechtering optreedt en of instandhouding wordt bereikt is het om te beginnen van belang de referentiesituatie (T_0) en de huidige stand (T_1) in de gebieden te bepalen en te vergelijken. Voor een betrouwbare trend dienen in ieder geval voor soorten ook tussentijdse metingen te worden verricht.

Habitatrichtlijn

Er is een T_0 -habitattypenkaart (figuur 2.2) van Duinen Vlieland opgesteld in 2014 op basis van vegetatiekarteringen uit 2001 en 2006 aangevuld met luchtfoto's en expert kennis. Daarnaast is ook in 2017 een habitattypenkaart opgesteld. Deze is gebaseerd op een vegetatiekartering uit 2013, maar de NDA geeft aan dat deze slechts een deel van het Natura 2000-gebied beslaat. Door al deze verschillende karteringsjaren en deels ook omdat ze niet allemaal gebiedsdekkend zijn, is er geen eenduidige en complete T_0 uit het jaar van aanmelding of het jaar van aanwijzing (2009)¹⁵. De NDA beschrijft niet duidelijk hoe de habitattypenkaart is afgeleid uit de vegetatiekarteringen. Wel merkt de Ecologische Autoriteit op dat verschillen in karteringsmethoden tot een overschatting van het oppervlak Witte Duinen in de T_0 hebben geleid. Hoe groot die overschatting is, maakt de NDA niet duidelijk. Ook is er een redelijk groot oppervlak (al dan niet terecht) gekarteerd als H0000.

Een recente T_1 ontbreekt. In de NDA is aangegeven dat een volledige gebiedskartering is gepland in de periode 2023-2024. Deze kartering moet resulteren in een nieuwe T_1 habitattypenkaart. Een directe vergelijking voor omvang en kwaliteit van habitattypen tussen de referentie en huidige stand is dus nog niet mogelijk, zoals de NDA ook constateert. Om toch een impressie van ontwikkelingen van habitattypen te geven is in de NDA gebruik gemaakt van beschikbare karteringen, inventarisaties en onderzoeksrapportages en (veelal via de NDFF raadpleegbare) veldwaarnemingen. Daarbij is altijd uitgegaan van ligging van de habitattypen volgens de T_0 -habitattypenkaart. Er is dus geen goede kwantitatieve analyse van de trends mogelijk van de habitattypes en daarmee ook niet van het verslechteringsverbod.

Vogelrichtlijn

Duinen Vlieland is op 7 april 2005 voor acht soorten broedvogels en zes soorten niet-broedvogels aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn. Dat jaar geldt als de referentiesituatie (T_0). Hiervan is per soort kwantitatieve informatie beschikbaar, gebaseerd op de periode 1999-2003. Voor de meeste soorten gaan de trends terug tot in de jaren tachtig. Zesjaarlijks (aanvankelijk vijfjaarlijks) vinden sinds 1991 vlakdekkende broedvogelkarteringen plaats, waarin broedlocaties en de populatieomvang worden vastgelegd¹⁶. Het valt de Ecologische Autoriteit op dat vooral de informatie uit de laatste vlakdekkende kartering (2018) is benut. Door ook trendreeksen erbij te betrekken kan de beschikbare informatie beter worden benut om de ontwikkelingen in kwaliteit van de leefgebieden van broedvogels en niet-broedvogels te beschrijven en duiden.

De Ecologische Autoriteit adviseert om voor de Habitatrichtlijn een reconstructie van de T_0 uit te voeren op basis van beschikbare gegevens (zoals habitattypen kartering Altenburg & Wymenga, 2017). Daarnaast is het van

¹⁵ De gevolgde methode in de NDA is conform de afspraken met het ministerie. Daarbij is de situatie ten aanzien van verschillende karteringsjaren een algemeen methodologisch probleem. Echter is de Ecologische Autoriteit van mening dat een volledige en complete T_0 benodigd is om beoordelingen te kunnen maken.

¹⁶ in het kader van TMAP (<https://waterinfo-extra.rws.nl/rapportages/internationale-rapportages/trilateral-monitoring-and-assessment-program-tmap>) en SNL (Subsidiestelsel Natuur en Landschap).

belang om zodra de nieuwe T₁ kaart is opgeleverd een goede trend bepaling en kwaliteitsinschatting uit te voeren. Maak van de Vogelrichtlijnsoorten ook een goede trendanalyse van tijdreeksen.

Analyse en bepaling van kwaliteit habitattypen en leefgebieden van soorten

De kwaliteitsbepaling van de habitattypen (de tabellen in hoofdstuk 4) omvat alleen de typische soorten, maar er ontbreekt een samenvattende tabel met kwantitatieve gegevens over alle andere relevante aspecten voor kwaliteit. Het is niet duidelijk waarom er geen gebruik is gemaakt van de WenR methode. De beoordelingen van kwaliteit zijn hierdoor slecht navolgbaar. De kwaliteit van habitattypen zou conform de Profielendocumenten gebaseerd moeten zijn op de volgende aspecten:

- Vegetatiesamenstelling.
- Typische soorten.
- Abiotische kenmerken.
- Overige kenmerken van goede structuur en functie.

Bij bovenstaande aspecten heeft de Ecologische Autoriteit het volgende op te merken:

De NDA beschrijft de **vegetatiesamenstelling** maar heel summier, zodat er geen goed inzicht is in de daadwerkelijke samenstelling en de talrijkheid van soorten. Bij de **typische soorten** is alleen aanwezigheid gescoord, en niet talrijkheid. De Ecologische Autoriteit plaatst kanttekeningen bij de zeggingskracht van het scoren van alleen aanwezigheid, zonder daarbij de aantallen te betrekken¹⁷. Het kan soms decennia duren voordat soorten verdwijnen terwijl veranderingen in aantallen/dichtheden al snel informatie kunnen verschaffen over de veranderingen in kwaliteit. Voor de typische soorten is de regionale lijst uit de NDFF gebruikt vanaf 2012, aangevuld met expertkennis. De tabellen vanaf 4.1 zijn niet duidelijk voor wat betreft de typische soorten. Er staan twee categorieën, namelijk de PAS-analyse en “na 2012”. Het is niet duidelijk wat het verschil hiertussen is.

Voor de reconstructie van de **abiotische kenmerken** is gebruik gemaakt van Iteratio, waarbij een aantal abiotische variabelen zijn afgeleid uit de vegetatiesamenstelling. Echter, de vegetatiekaart waarop men zich baseert is van 2013¹⁸. Daarnaast zijn in de NDA ook de beperkingen benoemd van Iteratio.¹⁹ De abiotiek is alleen heel indirect beschreven. Hoofdstuk 4 benoemt regelmatig dat er op basis van Iteratio geen uitspraken gedaan kunnen worden over de abiotiek. In de NDA zijn ook geen directe metingen van abiotiek opgenomen.

Overige kenmerken van goede structuur en functie. Hierover wordt in de NDA geen informatie gegeven. Dit dient in het vervolgproces wel meegenomen te worden.

De Ecologische Autoriteit adviseert om een goede trendmetingen ten behoeve van een bepaling van de ontwikkelingen in kwaliteit van habitattypen en leefgebieden uit te voeren. Maak daarbij voor de huidige situatie, de T₁, een kwantitatieve analyse van de abiotische omstandigheden en van de aantalsontwikkeling van typische soorten per kilometerhok. Benut ook de (op te stellen) Landschapsecologische Systeem Analyse (LESA) en de analyse van drukfactoren (zie ook paragraaf 2.3 en 2.4 van dit advies). Schep daarnaast inzicht in de abiotische randvoorwaarden die nodig zijn om de doelen te halen. Maak daarbij gebruik van meetgegevens, waaronder voor biochemie, waterkwaliteit en waterkwantiteit.

¹⁷ De werkwijze is wel conform de handreiking, maar volgt inde ogen van de Ecologische Autoriteit een onjuiste systematiek.

¹⁸ De T₀-kaart is volgens de NDA opgesteld in 2013, maar in een aantal gevallen wordt ook het jaartal 2014 vermeld.

¹⁹ “Voor abiotiek is gebruik gemaakt van een Iteratio-analyse op basis van de vegetatiekartering uit 2013 van een gedeelte van het gebied (Figuur 4.2 - 4.4). Met name de bosgebieden op Vlieland en een groot deel van de Kroon’s Polders missen in deze vegetatiekartering. Iteratio geeft hierbij een schatting van de abiotische condities in het desbetreffende jaar via vegetatie en betreft dus geen directe meting van abiotiek. Hierbij moet dus ook rekening worden gehouden met een vertraagde reactie van de vegetatie op de abiotische condities en het bufferende effect van de bodem.”

2.3 Ecologische analyse en gewenste omgevingscondities

Inzicht in het landschapsecologische systeem

Systeeminzicht en inzicht in gewenste omgevingscondities vormt de basis voor het opstellen van goede systeemmaatregelen. Een Landschapsecologische Systeem Analyse ontbreekt echter in de NDA. De Ecologische Autoriteit onderkent dat de NDA onder grote tijdsdruk tot stand is gekomen, en alleen al om die reden niet perfect kan zijn. Het volledig ontbreken van een LESA is echter onnodig, aangezien er een goede hydrologische systeemanalyse uit 2012 beschikbaar is, en in het beheerplan een compacte samenvatting is opgenomen.

Weliswaar is op hoofdlijnen duidelijk welke problemen er spelen, maar door het gemis van een LESA, die ingaat op het hele eiland en omgeving (bijvoorbeeld kustontwikkeling en de relatie met het Waddengebied), is de analyse van knelpunten en oorzaken niet navolgbaar. Ook komt uit de NDA niet naar voren, hoe en waar deze door maatregelen opgelost moeten worden (voor het hele systeem en per habitatype) en of er mogelijk sprake is van concurrerende natuurdoelen.²⁰ Hierdoor ontbreekt inzicht in de effectiviteit van de maatregelen en is het niet goed mogelijk om een volledige, goed onderbouwde integrale strategie voor het herstel van het gebied te formuleren als basis voor het gebiedsproces.

Samenhangende strategie voor Vlieland als geheel

Het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland wordt in de NDA op zichzelf beschreven. Er is echter sprake van een sterke geografische en functionele samenhang met de Natura 2000-gebieden Noordzeekustzone en Waddenzee en daarmee ook met het functioneren van het internationale Waddengebied van Den Helder tot Esbjerg (Denemarken). In een aantal situaties wordt die samenhang benoemd. Zo stelt de NDA dat het niet problematisch is dat als gevolg van afslag de kwelderhabitattypen onder druk staan, omdat er buiten de grenzen van Duinen Vlieland nog goede kansen liggen. Hoewel het aannemelijk is dat dit correct is, onderbouwt de NDA dit niet.

In de NDA staat geen integrale visie op het herstel van het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland.²¹ In het kader van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied is het belangrijk hierbij aandacht te schenken aan de interactie van natuur met andere onderwerpen die voor het eiland van belang zijn (zoals drinkwaterwinning, defensie, recreatie en klimaat). Zo ontstaat beter zicht op hoe het gebied er nu voor staat, of behaalde resultaten duurzaam zijn, en hoe bestaande en aanvullende maatregelen leiden tot een duurzaam systeemherstel met het oog op de doelen van het gebied. Dit zal de gebiedspartijen in staat stellen om een logisch samenhangend pakket aan maatregelen te maken en keuzes, nu en in de toekomst, beter te onderbouwen en een onderdeel te doen zijn van het gebiedsproces. Zie hiervoor de adviezen in hoofdstuk 3.

De Ecologische Autoriteit adviseert om in het vervolg meer aandacht te geven aan de samenhang met de omliggende Natura 2000-gebieden en over de administratieve grenzen heen te kijken. Op basis van de (nog op te stellen) LESA, waarin een inhoudelijke basis wordt gelegd, kan een integrale visie worden ontwikkeld op basis waarvan consistente beslissingen worden genomen over welke acties wel en welke niet worden genomen. Juist voor een Waddeneiland, met veel uiterst waardevolle natuur, veel dynamiek, een veranderend klimaat en stijgende zeespiegel, en met bewoners en recreanten is zo'n integrale visie van groot belang.

Ga daarnaast in op de samenhang van Vlieland met aangrenzende natuurgebieden en de hier van belang zijnde drukfactoren. Ontwikkel en onderbouw zo een centrale strategie voor het herstel van het gebied, met maatregelen binnen- en buiten de duinen van Vlieland. Zie ook hoofdstuk 3 voor een verdere uitwerking van deze aanbeveling met het oog op het Provinciale gebiedsprogramma.

²⁰ In het geval waarbij bijvoorbeeld bepaalde maatregelen ten gunste van een habitatype ten koste gaat van een ander habitatype.

²¹ Het opnemen van een (integrale) visie is vanuit de handreiking geen voorwaarde. Echter voortschrijdend inzicht en indrukken opgedaan uit veldbezoek laten hier wel de noodzaak van inzien. De Ecologische Autoriteit geeft dit daarom nadrukkelijk als aanbeveling mee, aanvullend op de handreiking.

2.4 Analyse van knelpunten en drukfactoren

Algemeen

De NDA beschrijft de drukfactoren volgens de systematiek van Wageningen Universiteit (bijlage 2 in NDA). De nadruk wordt hierbij gelegd op nalevering van stikstof uit de bodemorganische stof en de invasieve exoot Amerikaanse vogelkers. De drukfactoren worden grotendeels per habitattype en leefgebied van doelsoorten op kwalitatieve wijze behandeld (wel zoveel mogelijk met beschrijving van welke processen gaande zijn in verschillende deelgebieden van Vlieland). De meeste drukfactoren worden niet kwantitatief onderbouwd, en zijn daardoor slechts in grote lijnen navolgbaar. In onderstaande paragrafen worden de belangrijkste drukfactoren beoordeeld.

Invasieve exoten

De NDA noemt invasieve exoten als knelpunt voor sommige habitattypen. Het betreft hier vooral Amerikaanse vogelkers. Het viel de Ecologische Autoriteit bij het veldbezoek op dat deze soort lokaal veel voorkomt, vooral in de bossen en duingebieden rondom het dorp. Deze 'invasieve landplant' breidt zich uit vanuit duinbossen in de open droge duinhabitats en bedreigt daarmee de kwaliteit (en uiteindelijk ook oppervlakten) van deze habitats.

Verder komt momenteel ook her en der rimpelroos voor in de Duinen van Vlieland. Ook deze soort kan (binnenkort of op termijn) invasief worden en dan open duinhabitattypen verslechteren. De exoot watercrassula is vooralsnog geen zorgpunt voor Vlieland, maar op het naastgelegen Terschelling daarentegen juist een groot probleem. Het risico van vestiging van de soort op Vlieland is niet te onderschatten en het is van belang om hier scherp op te blijven.

Onder de huidige omstandigheden, maar ook met het oog op klimaatverandering is niet uit te sluiten dat er een toename van de verspreiding van invasieve exoten kan optreden. De Ecologische Autoriteit adviseert reeds voorkomende exoten zoveel mogelijk weg te halen, juist ook de kleine plekje (voordat ze nog verder uitbreiden) en mogelijke nieuwe, toekomstige exoten te monitoren ('vinger aan de pols') en bij waarnemen: direct weghalen. Stem bestrijding van invasieve exoten, waaronder ook potentiële bedreigingen als watercrassula, ook af met beheerders binnen en buiten het Natura 2000-gebied, zoals Gemeente Vlieland, andere Waddeneilanden en het waterschap en maak gebruik van de ervaringen in andere gebieden.

Dynamiek door verstuingen

Het valt de Ecologische Autoriteit op dat in de NDA gebrek aan verstuingendynamiek bij geen van de habitattypen als drukfactor staat beschreven om tot systeemherstel te komen. Het is dan ook de vraag in hoeverre gebrek aan dynamiek op Vlieland (nog) een drukfactor is. Anderzijds staat in tabel 6.1 aangegeven dat er stuifkuilen zijn aangelegd (wat duidt op gebrek aan dynamiek als drukfactor in elk geval in het recente verleden). Ook constateerde de Ecologische Autoriteit bij het veldbezoek dat in de Duinen van Vlieland de verstuingendynamiek op een aantal plekken is verbeterd door onder meer het maken van kerven in de zeereep in combinatie met het omleggen van een fietspad. Geadviseerd wordt in beeld te brengen waar dergelijke maatregelen nog meer mogelijk zijn en, bij uitvoering, kunnen leiden tot toename dynamiek en systeemherstel.

De Ecologische Autoriteit ziet in het verder verbeteren van verstuinging een grote kans voor systeemherstel van het gebied. Zorg bij verstuinging vanuit de zeereep voor afstemming met Rijkswaterstaat, en onderzoek de kansen om zandsuppleties te benutten om de duinen te versterken en instuinging te vergroten. Ook afstemming met de gemeente Vlieland is daarbij van belang.

Stikstof en bodem

Vrijwel alle beoordeelde habitattypen zijn gevoelig voor stikstofdepositie, maar slechts in een deel hiervan, te weten, grijze duinen kalkarm en droge duinbossen, wordt in de huidige situatie de kritische depositiewaarde (KDW) overschreden. Hierdoor ligt er in de NDA minder nadruk op aanpak van de bronnen van stikstofdepositie en maakt de NDA niet duidelijk wat de belangrijkste bronnen van stikstof zijn.

De NDA spreekt vooral over “de erfenis van stikstofdepositie uit het verleden”, waardoor de bodem nog nutriënten nalevert.²² In de huidige situatie is dit te zien door effecten als vergrassing en verstruweling. Uit de NDA blijkt echter niet hoe groot de nalevering van stikstof is en wat dit betekent voor het uitwerken van maatregelen. Het is dus van belang de stikstofbeschikbaarheid in de bodem te meten om adequate beheersmaatregelen te kunnen treffen.

Bodemparameters als organisch stofgehalte, zuurgraad, voedselrijkdom (N, P) en gehalte aan kationen zijn belangrijk bij het duiden van de abiotische situatie van de habitattypes en het vaststellen van de noodzakelijke "dosering" van maatregelen om de noodzakelijke abiotische situatie voor de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren. Ruimtelijk gezien kunnen op kleine schaal relatief grote verschillen aanwezig zijn in de bodemontwikkeling die medebepalend kunnen zijn voor een goede analyse van knelpunten. Dergelijke gegevens ontbreken nu in de NDA (en in iets mindere mate in de evaluatie).

Aanpassing van de kritische depositiewaarden

Onlangs zijn de kritische depositiewaarden (KDW) voor de verschillende habitattypes en leefgebieden van soorten op basis van nieuw wetenschappelijk onderzoek nader ingevuld.²³ Dit is verwerkt in de nieuwe versie van AERIUS Monitor (5 oktober 2023), samen met onder andere de nieuwe cijfers over de totale stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden. Deze nieuwe waarden waren op het moment van opstellen van de NDA nog niet beschikbaar. Toch zijn deze relevant voor de opgave voor dit gebied. De Ecologische Autoriteit beveelt daarom sterk aan in een aanvulling op de NDA aan te geven of de KDW's voor dit gebied zijn aangepast. Geef aan wat dit betekent voor de opgave voor dit gebied. Omdat AERIUS jaarlijks wordt aangepast, is het nodig om de cijfers in het vervolgproces ook actueel te houden.

Zie ook paragraaf 3.2 van dit advies over de relatie met het stikstofspoor met het oog op de besluitvorming over de gebiedsprogramma's.

Vul in het vervolgproces de NDA aan met een analyse van de aanwezigheid van stikstof in de bodem en de effecten hiervan op het gebied. Beschrijf in de NDA de ontwikkeling van de bodem in ieder geval in termen van organische stofgehalte, voedselrijkdom (N, P), zuurgraad (pH) en gehalte aan kationen. Gebruik deze gegevens om de "dosering" te bepalen van beheersmaatregelen die gericht zijn op het verminderen van de nalevering van stikstof uit de bodem.

Recreatie

Recreatie wordt in de NDA terecht genoemd als een belangrijke drukfactor op Vlieland voor het halen van de doelen voor embryonale duinen en enkele broedvogelsoorten. In hoeverre recreatie een knelpunt vormt hangt van de vorm en de locatie af. Wandel- en fietsrecreatie kan goed samengaan met natuurbescherming zolang men op de paden blijft en op kwetsbare plekken de hond aan de lijn houdt. Verstoring van strandbroeders (Strand- en Bontbekplevier met name) is op potentieel geschikte broedlocaties een serieus knelpunt, en ook hoogwatervluchtplaatsen van wadvogels en ligplaatsen van zeehonden zijn gevoelig voor verstoring. Op de stranden van Vlieland (strikt genomen vallend onder Natura 2000-gebied Noordzeekustzone, maar hier wel meegenomen) mag iedereen jaarrond wandelen, ook met loslopende hond. Daarnaast zijn er andere (opkomende) recreatievormen waarvan de effecten op natuur veelal onduidelijk zijn.²⁴ Een goede analyse van de versturende effecten van alle bovengenoemde recreatiedrukfactoren (en dus een handvat tot effectieve maatregelen) ontbreekt echter in de NDA.

²² Door langjarige stikstofdepositie treedt er accumulatie van stikstof op in de organische stof in de bodem. Deze stikstof kan door mineralisatie van de bodemorganische stof weer beschikbaar komen voor opname door de vegetatie.

²³ Wamelink et al, 2023. <https://research.wur.nl/en/publications/overzicht-van-kritische-depositiewaarden-voor-stikstof-toegepast->

²⁴ Zoals recreatievaart op de Waddenzee (droogvallen op kwetsbare plekken), nieuwe vormen van recreatie in de duinen en op het strand, waaronder kiten, crossen, fatbikes, steppen, trailrunning, geocaching en dergelijke maar ook mogelijk ruimtebeslag binnenduintrand (en potentiële habitats aldaar) door eventuele toekomstige uitbreiding van kampeerterreinen, industrieterrein oostzijde dorp, jachthaven en dergelijke.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de drukfactor recreatie verder uit te werken. Beschrijf de invloed van de betredings- en verstoringsdynamiek van recreatie op haalbaarheid van instandhoudingsdoelen. Benoem mogelijke oplossingen om deze invloeden te beperken, bijvoorbeeld door opstellen van een zoneringsplan, aanpassen toegangsvoorwaarden in broedseizoenen, afsluiten broedgebieden en intensiveren van handhaving waar nodig (zowel via melding als proactief).

De Ecologische Autoriteit wil de Provincie hierbij wijzen op haar rol als verantwoordelijke voor natuurbeheer/beleid in de provincie. Zoek voor het zoneren, handhaven en beperken van versturende invloeden door recreatie ook afstemming met Rijkswaterstaat. Betrek daarbij ook gebruikers van de stranden zoals Gemeente Vlieland, maar ook de andere (buur)eilanden.

Hydrologie: kwantiteit en kwaliteit

De hydrologische situatie komt in de NDA aan de orde. Na uitvoering van de maatregelen uit het Watergebiedsplan 2017 is volgens de NDA geen sprake meer van verdroging. Verder wordt de situatie van de habitattypen besproken aan de hand van de Iteratio-analyses. Echter, zoals in de NDA wordt aangegeven, heeft deze analyse veel beperkingen. Vrijwel overal is op basis van de Iteratio-analyse die situatie als optimaal, hooguit suboptimaal beoordeeld²⁵. De toetsingen betreffen niet altijd het volledige habitat-gebied. De analyse wordt aangevuld met een beoordeling van peilbuismetingen, die de conclusies meestal bevestigen, een enkele keer niet. Die beoordeling is niet navolgbaar, omdat niet vermeld is welke peilbuisreeksen zijn gebruikt en hoe ze zijn geïnterpreteerd.

Ook de stelling dat er geen sprake meer is van verdroging wordt niet met metingen onderbouwd. De NDA beschouwt uitsluitend grondwaterstanden ten opzichte van maaiveld. Een beschouwing van grondwaterstanden en stijghoogten ten opzichte van NAP geeft veel meer inzicht in de werking van het systeem en de abiotische (on)mogelijkheden. Daarin komt ook aan de orde of de onttrekking voor de drinkwatervoorziening of de drainage in het dorp invloed hebben op het grondwater in het Natura 2000-gebied²⁶. Pas aan de hand daarvan kan onderbouwd worden of er sprake is van verdroging.

Ook de invloed van de dynamiek op het eiland wordt in de NDA slechts summier besproken. Wanneer duinen aangroeien of afkalven, wordt de afstand tussen de vast punten (zee, oppervlaktewaterpeilen) groter of kleiner, en de opbolling tussen die vaste punten hoger of lager. Dit is een volstrekt natuurlijk proces, waardoor de abiotiek voor habitattypen kan veranderen. Het is van belang om voldoende inzicht hierin te hebben om te voorkomen dat er 'tegen de natuur in' gewerkt wordt. Daar waar gestuurd wordt door menselijk ingrijpen, dient dit een beheerst proces te zijn, waar op basis van navolgbare beoordelingen geconcludeerd kan worden of er sprake is van vooruitgang en de actie dus geslaagd is. Deze beoordelingen dienen gebaseerd te zijn op informatie vanuit een LESA.

De Ecologische Autoriteit benadrukt het belang van een goed functionerend hydrologisch systeem voor het Natura 2000-gebied. Bij het opstellen van een LESA is het advies van grof naar fijn te redeneren. Deze informatie kan als input dienen voor een visie op het functioneren van het eiland, en kan zo sturend zijn voor de inhoud en prioriteit van maatregelen en beheer.

Verontreiniging

Volgens de NDA is het niet bekend of er op Vlieland sprake is van verontreiniging van bodem, grondwater en/of oppervlaktewater en wordt dit in de meeste gevallen ook als onwaarschijnlijk gezien. Dit is voor te stellen, aangezien er op Vlieland vrijwel geen sprake is van industrie, noch van intensieve agrarische activiteiten. Lokaal kunnen er echter kleine puntbronnen zijn, die voornamelijk in en om het dorp liggen. Verontreiniging kan zich dan verplaatsen via het grondwater. Verder is het mogelijk dat er op Vlieland sprake is van diffuse verontreiniging. Hierbij valt onder meer te denken aan PFAS, waarvan bekend is dat het in verhoogde

²⁵ Iteratio hanteert classificaties als optimaal, suboptimaal.

²⁶ In beheerplan is hier wel een beschrijving over opgenomen, maar deze ontbreekt in de NDA.

concentratie aanwezig is in schuim op zeewater. Bij harde wind kan dit over het eiland geblazen worden ('sea spray') en uitspoelen naar grond- en oppervlaktewater. In meerdere kustplaatsen is dit al waargenomen, waarmee Vlieland ook als risico-locatie aangemerkt kan worden.

De Ecologische Autoriteit adviseert om bij monitoring van bodemchemie ook te letten op de aanwezigheid van (diffuse) verontreinigingen in bodem en grondwater waaronder PFAS.

Effectiviteit van begrazing

Kleine grazers

De NDA benoemt de huidige lage konijnenstand als problematisch voor met name de Grijszandduinen, Blauwe Kiekendief en Tapuit. Mede door de lage konijnenstand is verruiging van vegetaties opgetreden, waardoor de kwaliteit van het leefgebied van vogels als Tapuit is afgenomen. Deze soort is afgenomen door een afname van broedlocaties (konijnenholen) en verslechterde voedselomstandigheden (Tapuiten prefereren kortgrazige en schrale vegetaties om al rennend insecten te kunnen bemachtigen). Voor de Blauwe- en Bruine Kiekendief en de Velduil is verruiging een belangrijk knelpunt voor de voedselbeschikbaarheid omdat muizen daar moeilijk vangbaar zijn en de konijnenpopulatie zich in verruigd terrein moeilijk kan herstellen. Het valt de Ecologische Autoriteit op dat de NDA verruiging bij andere habitattypen (waaronder alle typen duinheiden) wel als drukfactor noemt, maar dat in die gevallen niet koppelt aan de lage konijnenstand.

Grote grazers

Het wegvallen van begrazing door de lage konijnenstand is deels vervangbaar door de inzet van andere grazers zoals Schotse hooglanders, geiten en schapen, maar herstel van de konijnenpopulatie blijft belangrijk²⁷. Op Vlieland gebeurt dit in verschillende gebieden, jaarrond of alleen in een seizoen, al gedurende langere of kortere tijd. Het toepassen van begrazing kan in sommige gevallen leiden tot overbegrazing met negatieve gevolgen. De NDA beschrijft potentiële effecten van (over)begrazing voor enkele habitattypen en doelsoorten, zoals bij onder meer Duinheide met kraaiheide, en bij broedvogels zoals Blauwe kiekendief. Andere neveneffecten als het vertrappen van korstmossen, een belangrijk onderdeel van kalkarme grijze duinen, worden niet verder uitgediept. Wel noemt de NDA dat er konijnen zijn bijgeplaatst, waarbij wordt aangegeven dat de resultaten positief lijken. Het wordt echter niet duidelijk om welke positieve resultaten het hier gaat. Daarmee ontbreekt een goede uitwerking van de drukfactor en kan de effectiviteit van voorgestelde maatregelen niet goed bepaald worden.

De Ecologische Autoriteit adviseert om het (lokaal teveel of juist gebrek aan) begrazing als volwaardige drukfactor uit te werken. Ga ook in op de effectiviteit van begrazing en op (potentiële) neveneffecten van begrazing op de soorten met een instandhoudingsdoel, ook indirect via de voedselketen en op overige natuurwaarden waaronder korstmossen, insecten en vogelsoorten. Bespreek ook kansen die begrazing biedt voor kleinschalige verstuingen en de praktijkervaring daarmee, tot nu toe. Betrek relevante informatie zoals het in juli 2024 verschenen soortbeschermingsplan voor de Blauwe Kiekendief²⁸ waarin uitgebreid ingegaan wordt op het duinbeheer dat nodig is voor de instandhouding van deze soort.

Onderzoek ook de mogelijkheden om aan te sluiten bij lopende projecten om meer kennis te vergaren voor herintroductie van konijnen die momenteel in andere duingebieden plaatsvinden. De Ecologische Autoriteit raadt aan hiervoor een kennisnetwerk met beheerders van duingebieden op te zetten voor uitwisseling van resultaten. Beoordeel mogelijkheden om meer te monitoren bij het huidige herintroductieproject van konijnen op het eiland, om meer inzicht te krijgen in de effectiviteit ervan. Voor resultaten op de korte termijn zijn nog enkele kleinschalige uitzetacties op Vlieland zelf mogelijk zinvol.

²⁷ Hagen HGJM van (2022). Rabbits rule. Evaluating livestock grazing in coastal sand dunes of Meijendel, the Netherlands. Thesis Wageningen University <https://edepot.wur.nl/581753>.

²⁸ <https://www.vogelbescherming.nl/docs/ee935cb3-80e7-4947-8dde-78f11c679e4e.pdf>.

Overige belemmeringen voor het behalen van de doelen

In de NDA worden ook andere belemmeringen benoemd, maar deze zijn uitsluitend kwalitatief beschreven of worden alleen genoemd, zonder goede duiding van de grootte van de impact op de verschillende habitats en/of soorten. Deze kunnen ook beperkt zijn tot de aangrenzende Natura 2000-gebieden Waddenzee en Noordzeekustzone. Het gaat onder andere om:

- **Dynamiek en invloed zeewater in Kroon's Polders** welke in de NDA genoemd wordt als mogelijke drukfactor voor de natte duinvalleivegetaties, maar juist weer als positieve factor voor de zilte pionier begroeiingen. Eveneens is aangegeven dat het beschouwen hiervan het beste kan worden gedaan in de context van het hele eiland.
- **Dynamiek oppervlaktewater, klimaat en zeespiegelstijging** kan op termijn flinke invloed hebben op de hydrologie (verdroging, vernatting, verzilting, sedimentatie) en de kwaliteit van leefgebieden van soorten, bijv. door hogere frequentie overspoeling van locaties op kwelders en andere laaggelegen locaties waar vogels geconcentreerd broeden. Ook zijn weerextremen daarbij van belang, zoals zeer droge of zeer natte zomers, stormen of springtij.
- **Erosie door wind, water en/of rijden/verstoring** die mogelijk effect hebben op de pionierbegroeiingen en broedvogels op de Noordzeestranden en op de Vliehors.

De Ecologische Autoriteit adviseert om overige drukfactoren die in de NDA worden genoemd en waarvan een effect niet wordt uitgesloten nader uit te werken. Geef hierbij aan op welke wijze deze drukfactoren invloed hebben op haalbaarheid van doelen. Bij een deel van de drukfactoren wordt aangeraden deze ook mee te nemen in de integrale visie voor het eiland (waarbij de omgeving wordt betrokken).

2.5 Bestaande maatregelen en verwacht effect bestaande zekere maatregelen

Relatief belang van de maatregelen

In de NDA staan in hoofdstuk 6 de uitgevoerde en geplande maatregelen beschreven. De beoogde effecten van de maatregelen zijn toegelicht in hoofdstuk 7, maar hier is sprake van een algemeen theoretische uiteenzetting volgens de herstelstrategieën voor de desbetreffende habitattypen. Hierdoor is niet te beoordelen of geplande en uitgevoerde maatregelen leiden tot het behalen van de instandhoudingsdoelen voor de habitattypen en vogelsoorten. Daardoor komt in de NDA het relatieve belang van de herstelmaatregelen niet duidelijk naar voren en ontbreekt prioritering. De genoemde maatregelen hebben in de meeste gevallen slechts een kleine impact.

Ook is niet te herleiden of maatregelen elkaar onderling hinderen, versterken of zelfs uitsluiten. Een beeld van het gewenste systeemherstel op gebiedsschaal ontbreekt, en de maatregelen die daarvoor zijn ingezet of ingezet moeten worden. Er ontbreekt derhalve een herstelstrategie voor het totale eiland. Een eilandbrede herstelstrategie vergroot de bruikbaarheid van de NDA in het gebiedsproces en de besluitvorming in het gebiedsprogramma aanzienlijk.

Beschrijf in de NDA voor alle bestaande en geplande maatregelen de relatieve effectiviteit per maatregel en bijdrage die ze leveren aan systeemherstel. Prioriteer vervolgens de maatregelen. Verwerk bovenstaande in een herstelstrategie op de schaal van het totale eiland.

2.6 Synthese en conclusie in de NDA

Oordeel over de conclusies

De Ecologische Autoriteit sluit zich aan bij het oordeel van de NDA dat verslechtering voor een groot deel van de habitattypen, één van de twee HR-soorten (groenknolorchis) en broedvogels niet is uit te sluiten. Het oordeel is vooral gebaseerd op de achteruitgang en/of het verdwijnen van typische soorten van de habitattypen en het merendeel van de broedvogelpopulaties. Dit wijst onder andere op verminderde dynamiek, voortgaande eutrofiëring, verdringing door invasieve plantensoorten en het verdwijnen en verstoren van geschikt broed- en foerageergebied van vogels. De Ecologische Autoriteit acht het daardoor onzeker of de doelen worden gehaald met de in de NDA beschreven maatregelen.

In een aantal gevallen is geconstateerd dat er een gebrek aan gegevens is, wat een oordeel niet mogelijk maakt. Van belang is dat ook de consequenties geschetst worden van het ontbreken van gegevens voor de keuze van maatregelen en de effecten daarvan. Onderbouw daarnaast duidelijk wanneer, ondanks het ontbreken van een deel van de gegevens, conclusies toch getrokken kunnen worden. De NDA constateert alleen dat verslechtering niet is uit te sluiten.

Geef bij de conclusies duidelijk aan wat de reden van het oordeel 'nee, tenzij' is en hoe dit oordeel zich verhoudt tot de TEO tabel. Doe dit ook bij 'ja, mits' en 'ja' en onderbouw oordelen waar mogelijk met bronnen. Geef vervolgens ook aan welk deel van de aanvullende maatregelen nodig is voor het halen van de doelen.. Stem het eindoordeel goed af met de gebiedsbeheerders.

Richting voor nieuwe maatregelen

In de NDA wordt nog geen concreet beeld geschetst van de (aanvullende) maatregelen binnen en buiten het Natura 2000-gebied. De Ecologische Autoriteit adviseert aan de hand van de op te stellen LESA te komen tot een (betere) herstelstrategie, op basis waarvan effectieve maatregelen kunnen worden geformeerd met als doel het bereik van abiotisch herstel. In bredere context constateert de Ecologische Autoriteit dat in de basis de richting van de aanvullende maatregelen moet liggen op:

- **Optimaliseren (en waar nodig intensiveren) beheer** om nalevering van stikstof terug te dringen. Zet hierbij in op onder andere effectieve sturing van begrazing, maar ook plaggen, maaien en verwijderen opslag van bomen. Zet ook het bestrijden van invasieve exoten door. Hiervoor zal op een aantal plaatsen rigoureuze ingrijpen nodig zijn met tevens nabehoor.
- **Samenwerking en afstemming vergroten** middels ontwikkeling van een overkoepelende visie voor het gehele eiland in samenspraak met de beheerders van Vlieland en omliggende gebieden zoals Waddenzee en Noordzeekustzone. Betrek die beheerders ook intensief bij het prioriteren van maatregelen en bij de monitoring van de effectiviteit van de maatregelen.
- **Omgang met recreatie** door aanwijzing van plaatsen waar geen mensen mogen komen of op zijn minst honden aan de lijn moeten in het broedseizoen (alsmede geen boten mogen droogvallen). Het doel van deze zonering is dat er minder druk op deze gebieden komt (met name relevant voor broedplaatsen van vogels en rustgebieden van zeehonden). De Ecologische Autoriteit adviseert verder om een aanlijngedbod voor honden in te voeren binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied gedurende het broedseizoen. Hiermee kan onbedoelde verstoring van strandbroeders en andere broedvogels door honden tot een minimum beperkt worden, en daarmee naar verwachting het broedsucces van deze doelsoorten verhogen.
- **Dynamiek door zandverstuivingen** De afgelopen jaren zijn meerdere maatregelen genomen om de dynamiek in de duinen van Vlieland te vergroten. Aangezien verstuiving een essentieel onderdeel is van de natuurlijke dynamiek van duinen, adviseert de Ecologische Autoriteit kansen te benutten voor het creëren van verstuivingen in de zeereep en duinen.
- **Plan van aanpak watercrassula** met als doel snel te kunnen ingrijpen mocht deze invasieve soort zich vestigen op termijn. Dit in samenhang met instandhoudingsdoelstellingen.

2.7 Kennisprogramma en monitoring Duinen Vlieland

Een belangrijk onderdeel van een NDA is het bieden van inzicht in gegevens- en kennishiaten. De NDA dient een beeld te schetsen van de consequenties van het ontbreken van gegevens voor de keuze van maatregelen en de mogelijk te trekken conclusies. Ook moet duidelijk zijn waarom sommige conclusies wel degelijk getrokken kunnen worden, ondanks het ontbreken van sommige gegevens. De Ecologische Autoriteit maakt hierbij de kanttekening dat er reeds veel informatie uit onderzoek beschikbaar is, die niet is gebruikt in de NDA²⁹. Een deel van de openstaande vragen (kennisleemten), maar ook ontbrekende monitoringsgegevens kunnen hier mogelijk mee worden ingevuld.

²⁹ Zoals o.a. de kustlijnenkaarten van Rijkswaterstaat: <https://storymaps.arcgis.com/stories/9664fd0e2e7f4686a05f86489cfb914b>.

Monitoring

De NDA gaat vrijwel niet in op monitoring. Hierdoor is niet duidelijk:

- Waar nu al monitoring loopt en waar nog vervolgstappen nodig zijn op het gebied van aanvullende monitoring en evaluatie.
- Hoe, wanneer en door wie het benodigde onderzoek/monitoring wordt uitgevoerd om de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te krijgen.

Hierdoor ontbreekt het aan inzicht in effectiviteit van maatregelen, maar ook in abiotische parameters en processen. Het is nodig om monitoring gericht op verspreiding, aantallen en abiotische condities op te zetten, als dit nog niet het geval is. Deze informatie vormt de basis om een LESA op te kunnen stellen, maar ook om trendanalyses te maken, kwaliteit- en oppervlakte te beoordelen van habitattypen- en VHR-soorten en doelbereik te bepalen. Ook is inzicht nodig in het aantal recreanten (en hoe die zich gedragen) om beter te kunnen inschatten waar mogelijk maatregelen nodig zijn zoals zoneren.

Neem de benodigde monitoring op als onderdeel van een onderzoeksprogramma. Hierin dient in ieder geval de effectiviteit van beheers- en herstelmaatregelen in beeld te worden gebracht, en ook abiotische parameters zoals stikstofbeschikbaarheid in de bodem. Ga waar relevant (broedvogels, Grijze Zeehond) naast populatiemonitoring ook in op demografische monitoring waaronder reproductief succes. Voorzie de benodigde monitoring van een verantwoordelijke, een budget en een planning.

Leemten in kennis

De NDA gaat beperkt in op de leemten in kennis, toch blijkt uit de NDA dat er nog diverse niet opgeloste vraagstukken zijn. Ga hierbij te werk van grof naar fijn en besteed aandacht aan zaken als:

- Effecten van kustbeheer en klimaatverandering en de impact daarvan op instandhoudingsdoelen en beheersmaatregelen.
- Invloed van en omgang met recreatie, zowel in duinen, strand als op Wadden- en Noordzee.
- Hoe de konijnenpopulatie effectief hersteld kan worden, en wat het huidige herintroductieproject heeft opgeleverd.
- Detailinzicht in het functioneren van het hydrologisch systeem van de Kroon's Polders.

Stel een kennisprogramma op en benoem de leemten in kennis die er zijn voor het gebied Duinen Vlieland. Geef ook aan welk onderzoek dient te worden ingezet om kennisleemtes op te vullen voor de volgende NDA-cyclus. Benut bestaande kennis beter, zoals uit bestaande rapporten en kennis van betrokken beheerders en motiveer op welke deze betrokken worden als gegevens uit het veld (nog) niet beschikbaar zijn. Creëer door het opstellen van een kennisprogramma een overzicht van de niet opgeloste vraagstukken en geef hierbij aan wat er nodig is om deze te beantwoorden.

Betrek naast de beheerders op Vlieland ook de beheerders van omliggende natuurgebieden (zoals Rijkswaterstaat en Defensie) om kennis te verzamelen. Benoem wie waarvoor verantwoordelijk is (op nationaal, provinciaal of gebiedsniveau) en wat de planning voor benodigd onderzoek is. Laat ook zien in hoeverre actuele informatie (die nu al beschikbaar is of op korte termijn beschikbaar komt) leemten in kennis al opvult.

Vastleggen en ontsluiten informatie

Dat informatie niet goed vindbaar is heeft ook te maken met de ontsluiting ervan en de wijze van verzamelen. Zo beschikken de verschillende instanties over eigen data, die niet altijd voor andere partijen toegankelijk zijn. Ook binnen één organisatie kan het voorkomen dat informatie niet centraal beschikbaar is maar op afdelingsniveau beheerd wordt, denk aan onderzoeksgegevens die in het kader van vergunningverlening verzameld worden, maar niet direct een relatie met Natura 2000 lijken te hebben. Daarnaast wordt informatie niet altijd op systematische wijze verzameld. In aanvulling op het kennisprogramma is het advies om alle relevante informatie centraal te ontsluiten. Als verantwoordelijke voor het natuurbeleid is het aan de provincie Fryslân om hierbij een coördinerende rol in te nemen.

3. Relatie met andere (provinciale) opgaven

In dit hoofdstuk wordt vooral de relatie die de NDA heeft met andere (provinciale) opgaven beschreven en worden aanbevelingen gedaan. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van deze provinciale opgaven nu en in de toekomst, te verbeteren. Dit is geen complete lijst met aanbevelingen, zie hiervoor het advies over de handreiking gebiedsprogramma's³⁰ waarin wordt gewezen op het grote belang van samenhang.³¹ Voorts vraagt de Ecologische Autoriteit aandacht voor de recent in werking getreden Natuurherstelverordening.

3.1 Relatie instandhoudingsdoelen met andere doelen

Veel provincies werken aan gebiedsprogramma's per provincie wordt gestreefd naar een integrale aanpak op de onderwerpen natuur, water en klimaat. De Ecologische Autoriteit merkt in dit verband op dat de NDA nog niet ingaat op hoe de instandhoudingsdoelen voor Duinen Vlieland zich verhouden tot andere doelen. Ecologisch gezien kunnen deze doelen sterk samenhangen, elkaar versterken, of elkaar tegenwerken. Ook in het advies over de handreiking gebiedsprogramma's vraagt de Ecologische Autoriteit aandacht voor de samenhang en prioritering van de doelen. Voor dit gebied gaat het specifiek over de volgende onderwerpen:

- Waterkwaliteit en natuur opgenomen in de Kaderrichtlijn Water (KRW).
- Realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN).
- Kustverdediging.

3.2 Relatie stikstofspoor

Voor het vereiste systeeminzicht rond de Natura 2000-gebieden verwijst de Ecologische Autoriteit naar het advies over de Handreiking natuurdoelanalyse en naar paragraaf 2.3 van dit advies. De NDA geeft nog een beperkt inzicht in 'het stikstofspoor', omdat is gekozen om dit bij andere (provinciale) opgaven pas meer in detail te betrekken. De Ecologische Autoriteit adviseert de informatie bij deze opgaven aan te vullen met inzicht in bronnen van stikstof. Hierbij kan onder meer gebruik gemaakt worden van de informatie uit de Omgevingsvisie voor Vlieland³². Geef voor overbelaste, stikstofgevoelige habitattypen, naast de actuele totale stikstofbelasting ook aan wat de bijdrage is van zeer lokale bronnen (binnen bijvoorbeeld één km), wat de bijdrage is van regionale bronnen (binnen bijvoorbeeld drie km) en wat de landelijke achtergronddepositie uit Nederland en het buitenland is. Dit geeft inzicht in de meest effectieve maatregelen om de stikstofdepositie te reduceren.

3.3 Integrale visie Vlieland en relaties overige ontwikkelingen op en rond het eiland

De Vlielandse natuur is van grote internationale betekenis door zijn grote aaneengesloten duingebied met hoge natuurwaardes, de grote variatie aan landschapstypes en de bijzondere samenstelling van de broedvogelpopulaties en plantensoorten. Het eiland is van internationaal belang als pleister- en foerageergebied, voor grote aantallen vogels door de ligging bij de Wadden- en Noordzee. Het unieke karakter en de waarde van Vlieland vraagt om een integrale benadering van het eiland, waarbij ook de fysieke omgeving wordt betrokken.

Zoals aangegeven in paragraaf 2.3 geeft de Ecologische Autoriteit de aanbeveling mee om een integrale visie voor de Duinen Vlieland op te stellen, waarin aandacht wordt besteed aan interactie van enerzijds natuur en anderzijds wonen, recreatie, klimaat en andere activiteiten op het eiland, zoals drinkwaterwinning. Naast Vlieland zelf is het van belang de omringende Natura 2000-gebieden (Noordzeekustzone en Waddenzee) in de visie te betrekken. Om te komen tot een integrale visie, maar ook beheerkeuzes en uitvoering van aanvullende maatregelen is intensieve afstemming noodzakelijk tussen beheerders van zowel natuurgebieden als het strand

³⁰ https://www.ecologischeautoriteit.nl/docs/mer/p50/p5001/5001_advies_over_de_handreiking_gebiedsprogramma_s_nplg.pdf.

³¹ Zie <https://www.ecologischeautoriteit.nl/adviezen/5001>.

³² <https://www.vlieland.nl/de-omgevingsvisie-vlieland>.

(Staatsbosbeheer, Provincie, Rijkswaterstaat, Waterschap), maar ook gebruikers en ondernemers die hier actief zijn (Gemeente Vlieland, recreatiesector, kleine agrariërs en andere ondernemers).

Kustpact

Het Kustpact is in 2017 door provincies, gemeenten, ondernemers, waterbeheerders, natuur- en maatschappelijke organisaties ondertekend. Hierin maakten zij landelijk afspraken over een goede balans tussen ontwikkeling van recreatieve bebouwing en natuur, stilte en open landschap langs de kust. In de brief van de minister over de voortgang Kustpact 2019 staat: *De provincie Fryslân zet, conform de afspraak in het Kustpact, het bestaande terughoudende beleid voort ten aanzien van nieuwe recreatieve bebouwing in de kustzone van de Waddeneilanden en werkt bij het actualiseren van de provinciale omgevingsvisie een zonerings uit.* Het is van belang dat deze provinciale zonerings in lijn wordt gebracht met alle gemeentelijke plannen op de verschillende Waddeneilanden, dit kan o.a. worden afgestemd in het Samenwerkingsverband Waddeneilanden.³³

Beheer van de kust en strandgebruik

Er is een belangrijke relatie tussen enerzijds de natuurdoelen en anderzijds het kustbeheer van Vlieland (Rijkswaterstaat is verantwoordelijk). Als er bijvoorbeeld kustafslag plaatsvindt of als er gesuppleerd moet worden (onderwater voor de kust of op het strand zelf), dan kan dit (positieve of negatieve) effecten hebben op de (on)mogelijkheden voor de ontwikkeling van embryonale duinen en voor de broedmogelijkheden van strandbroeders, en het kan ook effect hebben op de habitattypen in de duinen daarachter. Verder kan kustbeheer effect hebben op de recreatiemogelijkheden en beleving ter plekke, zowel voor de individuele strandbezoeker, als ook voor de ondernemers aan het strand. Waterschappen stellen regels voor het (ver)plaatsen van strandhuisjes en paviljoens in verband met de kustveiligheid. Deze strandbebouwing (alleen zomers, of jaarrond) en intensieve betreding door mensen kunnen effect hebben op habitattypen en strandbroeders, maar de precieze (soms ook positieve) effecten zouden beter in beeld kunnen worden gebracht (kennisleemte).

Onzekerheden door klimaatverandering

Klimaatverandering zet het huidige (grond)watersysteem op Vlieland onder toenemende druk. Zeespiegelstijging en verzilting, een toenemende kans op perioden van droogte in het voorjaar en de zomer met als gevolg een toenemende (drink)watervraag en nattere winters en een grotere kans op piekbuien in de zomer vragen om een robuuste inrichting van het (grond)watersysteem. De komende decennia vraagt dit onder andere om besluitvorming over kust- en dijkversterking en (zoet)waterbeschikbaarheid. Ook de werking van het watersysteem in de Kroon's polders zal bij een stijgende zeespiegel veranderen en behoeft dan mogelijk bijstelling. De robuustheid van maatregelen in het licht van klimaatverandering was nog geen essentieel onderdeel van de eerste cyclus van NDA.

Natuurherstelverordening (NHV): aandacht voor kustecosystemen

Op 29 juli 2024 is de Natuurherstelverordening (NHV) in het Publicatieblad van de Europese Unie aangekondigd, en op 18 augustus 2024 in alle Europese lidstaten in werking getreden. Voor 1 september 2026 moeten de lidstaten in concept een nationaal Natuurherstelplan indienen bij de Europese Commissie. In dit plan worden herstelmaatregelen tot 2030 beschreven, met een doorkijk naar 2050. De NHV bevat onder andere doelstellingen voor kustecosystemen, met inbegrip van herstel van leefgebieden van kustgebonden soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijn.

³³ <https://www.vlieland.nl/samenwerkingsverband-de-waddeneilanden>.

Bijlage 1: Projectgegevens

Werkwijze Ecologische Autoriteit

De Ecologische Autoriteit heeft voor dit advies een werkgroep van deskundigen samengesteld. Deze werkgroep toetst of in de natuurdoelanalyse (NDA) alle essentiële ecologische informatie is betrokken waarmee het bevoegd gezag later goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer gebiedsplannen en gebiedsprogramma's. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het Natura 2000-gebied bezocht en met de voortouwnemers en gebiedsbeheerder(s) gesproken. Meer informatie over de Ecologische Autoriteit en over haar werkwijze vindt u op onze website.

Voortouwnemer

Provincie Fryslân

Samenstelling van de werkgroep

prof. dr. Rien Aerts

Harry Boukes

ir. Antje Ehrenburg

dr. ir. Gerben van Geest ing.

Marja van der Tas (voorzitter)

drs. Olaf van Velthuisen (secretaris)

ing. Rob Vogel

Waar vind ik de stukken die de Ecologische Autoriteit heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.ecologischeautoriteit.nl projectnummer 5119 in te vullen in het zoekvak.

Arthur van Schendelstraat 760 • 3511 MK Utrecht
030 2347667 • info@ecologischeautoriteit.nl
www.ecologischeautoriteit.nl